

ارزیابی تطبیقی معیارهای ارزیابی مجله‌ها در پایگاه گزارش استنادی مجله‌های مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری^۱ و پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۲

دکتر عبدالرضا نوروزی چاکلی^۳

لاله صمدی^۴

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، ارزیابی تطبیقی پایگاه‌های گزارش استنادی مجله‌ها در مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری و پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، از نظر مطابقت با معیارهای ارزیابی مجله‌هاست. برای انجام این تحقیق، ابتدا معیارها و شاخصهای مورد نیاز برای ارزیابی این پایگاه‌ها، بر اساس مطالعه متون و همچنین از طریق مراجعه به وبگاه «مؤسسه اطلاعات علمی»^۵ به دست آمد و پس از کسب اطمینان از روایی و پایایی آن، مورد استفاده قرار گرفت. سپس، بخشهایی از اطلاعات، از طریق مشاهده محقق و بر اساس یک سیاهه واری که مشتمل بر ۲۲ شاخص جزئی‌تر بود، گردآوری شد و در مواردی که نکته مبهمی وجود داشت، اطلاعات لازم از طریق مصاحبه با بعضی از کارشناسان و مدیران هر یک از مراکز مورد مطالعه، تکمیل گردید. همچنین، در خصوص برخی از شاخصها، پرسشنامه‌های جداگانه طراحی شد و به این ترتیب، بخش دیگری از اطلاعات، از مجله‌های تحت پوشش آن پایگاه‌ها و بخشی دیگر، از

1. Regional Information Center for Science and Technology (RICEST).

2. SID.

3. عضو هیئت علمی گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه شاهد noroozi.reza@gmail.com

4. کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

5. Institute for Scientific Information (ISI).

کاربران آن پایگاه‌ها و همچنین از برخی پدیدآورندگان مقاله‌های مجله‌های تحت پوشش آن پایگاه‌ها به دست آمد. برای تحلیل نظرها و آزمون فرضیه، از آزمون T استفاده شد. به این ترتیب، این پژوهش، با استفاده از روشهای کتابخانه‌ای و در مواردی نیز از طریق روش پیمایشی انجام گردید و برای تجزیه و تحلیل و مقایسه یافته‌ها، از روش تطبیقی و به منظور مقایسه مطابقت هر پایگاه با معیارها، از تکنیک ارزیابانه استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها در مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، بسیار بیشتر از پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها در پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، با معیارهای ارزیابی مجله‌ها مطابقت داشته است.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی مجله‌ها، گزارش استنادی مجله‌ها، پی جی سی آر، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری.

مقدمه

گسترش روزافزون تعداد و شمارگان مجله‌های علمی از یک سو و استقبال، استفاده و وابستگی وسیع جامعه علمی به آنها از سوی دیگر، موضوع انتخاب مجله‌های ادواری را به یکی از مهم‌ترین مسائل ارزیابی این نوع منابع تبدیل کرده است. برای دسترسی به بهترین مجله‌ها، از روشهای گوناگونی استفاده می‌شود. یکی از معمول‌ترین و متداول‌ترین معیارهای ارزیابی مجله‌ها که در سطح بین‌المللی مطرح می‌باشد، معیارهایی است که توسط ناشران معتبر بین‌المللی مانند «مؤسسه اطلاعات علمی»^۱ رواج یافته است (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی، ۱۳۸۶، ص. ۲۳) (صالحی؛ رحیمی، ۱۳۸۵، ص ۱۴۶).

«مؤسسه اطلاعات علمی» به منظور تسهیل تبادل اطلاعات میان پژوهشگران، بخش اعظمی از مهم‌ترین مجله‌های علمی سراسر دنیا را در پایگاه «گزارش استنادی مجله‌ها»^۲ پوشش داده است. با وجود این، باید توجه داشت که از یک سو به دلیل

.....
1. Institute of Scientific Information (ISI).
2. Journals Citation Reports (JCR).

شمار زیاد مجله‌های علمی معتبر در سطح بین‌المللی و از سویی دیگر به علت وجود حجم عظیمی از مجله‌هایی که محتوای مقاله‌های آن غنای علمی کافی ندارد، نمایه‌سازی تمامی مجله‌های بین‌المللی امکان‌پذیر و مقرون به صرفه نیست. از این رو، مؤسسه‌هایی نظیر «مؤسسه اطلاعات علمی» پیش از نمایه‌سازی مجله‌ها، از طریق ارزیابی، مجله‌های معتبر را انتخاب می‌کنند. هم‌اکنون فرایند ارزیابی مجله‌ها در «مؤسسه اطلاعات علمی» به طور مستمر و هر دو هفته یک بار انجام می‌شود و نتایج آن در سطحی وسیع مورد توجه محافل بین‌المللی قرار می‌گیرد (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی، ۱۳۸۶، ص. ۲۴) (خان‌چمنی، ۱۳۸۴، ص ۶۰). علاوه بر «مؤسسه اطلاعات علمی»، برخی دیگر از پژوهشگران نیز در نتایج مطالعات خود معیارهایی را برای ارزیابی مجله‌های ادواری معرفی کرده‌اند. انتظار می‌رود پایگاه‌هایی نظیر «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» که گزارشهای استنادی مجله‌ها را ارائه می‌کنند، در سطحی وسیع این معیارها را در فرایند ارزیابی و ورود مجله‌ها به پایگاه خود، مورد توجه قرار دهند.^۱

بیان مسئله

«مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری»^۲ و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی»، ضمن راه‌اندازی پایگاه گزارش استنادی مجله‌های فارسی، از معیارهایی

.....
۱. تحقیق صمدی (۱۳۸۶) یکی از مرتبط‌ترین پژوهشهایی است که با هدف مقایسه دو پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها در کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز و پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی در سالهای ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵ به انجام رسید. با این حال، وی با توجه به هدفها و روشهای متفاوتی که برای پژوهش خود در نظر گرفته بود، با رویکرد توصیفی و بدون تأکید بر استفاده از آزمونهای آماری، به مقایسه برخی از ویژگیهای آن دو پایگاه در دوره زمانی دیگری پرداخت و در مجموع نتایجی را مبنی بر برتری پایگاه گزارش استنادی در مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری نسبت به پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی ارائه داد.
۲. نام قبلی این مرکز، «کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز» بوده است.

پذیرفته شده نظیر معیارهای «مؤسسه اطلاعات علمی» برای ارزیابی مجله‌ها استفاده می‌کنند (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی؛ وزیری؛ اعتمادی فرد، ۱۳۸۶، ص. ۶۶). با وجود اینکه حجم وسیعی از مجله‌ها زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجلات» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری»، جزء مجله‌هایی است که پیش‌تر به تأیید کمیسیونهای ارزیابی مجله‌ها در «وزارت علوم، تحقیقات و فناوری» و «وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی» رسیده است؛ بخشی دیگر از مجله‌های زیر پوشش این پایگاه در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری»، با توجه به معیارهای خاص آن پایگاه انتخاب می‌شود. از سویی، باید این نکته را نیز در نظر داشت که حتی تمدید اعتبار مجله‌های علمی مورد تأیید دو وزارتخانه یاد شده نیز تا حد زیادی به گزارش ارزیابی آن پایگاه در خصوص مجله مورد نظر بازمی‌گردد. از این رو، حتی برای حفظ درجه و اعتبار علمی آن گروه از مجله‌هایی که پیش‌تر اعتبار آنها به تأیید وزارتخانه‌های مورد اشاره رسیده است نیز رعایت معیارهای پذیرفته شده ارزیابی مجله‌ها اجتناب‌ناپذیر است.

«پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» نیز بخشی از مجله‌های زیر پوشش خود را از میان همان مجله‌های مورد تأیید «وزارت علوم، تحقیقات و فناوری» و «وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی» انتخاب می‌کند و با همان مسائلی که پیش‌تر در خصوص ارزیابی و تمدید اعتبار این مجله‌ها اشاره شد، مواجه است. تعداد مجله‌هایی که با تکیه بر روشهای دیگر انتخاب می‌شود، در آن پایگاه از سهم قابل توجهی برخوردار است. بررسیهای اولیه نشان می‌دهد هدفهای «پایگاه گزارش استنادی» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» نسبت به هدفهای «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» گسترده‌تر است و علاوه بر گزارش استنادی مجله‌های فارسی، ارائه گزارش استنادی مجله‌های غیرفارسی کشورهای اسلامی را

نیز در بر می‌گیرد (نوروزی چاکلی؛ ۱۳۸۶). از آنجا که این پایگاه‌ها، امکان ارزیابی حجم عمده‌ای از مجله‌های کشور را فراهم ساخته‌اند، ارزیابی میزان مطابقت معیارهای ارزیابی مجله‌های آنها با معیارهای بین‌المللی ارزیابی مجله‌ها که توسط «مؤسسه اطلاعات علمی» مورد استفاده قرار می‌گیرد و همچنین میزان مطابقت آنها با معیارهایی که توسط پژوهشگران مورد تأکید قرار گرفته است، می‌تواند بخش وسیعی از نقاط قوت و ضعف آنها را برای جامعه علمی کشور آشکار سازد. آگاهی کافی از وضعیت ارزیابی مجله‌های علمی در این پایگاه‌ها، می‌تواند جامعه پژوهشی کشور را به دریافت گزارشهای استنادی ناصحیح و غیرمعتبر رهنمون سازد. برعکس، شناخت پایگاهی که به نحوی مطلوب‌تر، به ارزیابی مجله‌ها می‌پردازد، جامعه پژوهشی کشور را به سوی دریافت گزارشهای استنادی معتبرتر هدایت می‌کند.

این پژوهش با تأکید بر شناسایی مهم‌ترین معیارها، به مطالعه تطبیقی معیارهای ارزیابی مجله‌ها در دو پایگاه «گزارشهای استنادی مجلات فارسی» «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» می‌پردازد. این پژوهش سعی دارد به این پرسشها پاسخ دهد: ۱- کدام گروه از معیارهای پذیرفته شده ارزیابی مجله‌ها که توسط «مؤسسه اطلاعات علمی» مورد استفاده قرار گرفته یا به وسیله پژوهشگران معرفی شده است، در ارزیابی و انتخاب مجله‌های این پایگاه‌ها رعایت می‌شود؟ ۲- کدام یک از پایگاه‌های یاد شده، در رعایت مجموعه این معیارها موفق‌تر عمل کرده است؟

فرضیه پژوهش

بین نظرهای سردبیران، مشترکان و پدیدآورندگان مجله‌های تحت پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجلات» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» و

«پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» در خصوص میزان رعایت معیارهای ارزیابی مجله‌ها به وسیله این دو پایگاه، تفاوت معناداری وجود دارد.

روش انجام پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی است و برای اجرای آن، از روشهای «کتابخانه‌ای» و «پیمایشی» استفاده شده است. همچنین، با توجه به اینکه مقایسه بین دو یا چند پدیده، با استفاده از روش تطبیقی امکان‌پذیر است (نوروزی چاکلی؛ دیانی، ۱۳۸۷)، تجزیه و تحلیل و مقایسه یافته‌های این پژوهش، با استفاده از روش تطبیقی صورت پذیرفته است. از طرفی، به منظور بررسی مطابقت پایگاه‌ها با معیارها، از تکنیک ارزیابانه استفاده شده است.

جامعه پژوهش، حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری

جامعه یا منابع کسب اطلاعات در تحقیق حاضر عبارت است از:

۱. مستندات و متون چاپی و غیرچاپی مرتبط و پایگاه «گزارش استنادی مجلات» در «مؤسسه اطلاعات علمی»، به منظور شناسایی و استخراج معیارهای ارزیابی مجله‌ها، بر اساس نتایج تحقیقات سایر پژوهشگران.
۲. «پایگاه گزارش استنادی مجلات» در «مرکز منطقه‌ای علوم و فناوری» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی»، به منظور بررسی میزان مطابقت آن پایگاه‌ها با معیارهای تعیین شده.

۳. نمونه‌ای از مجله‌های تحت پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجلات» در «مرکز منطقه‌ای علوم و فناوری» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی»، به منظور ارزیابی میزان مطابقت آن مجله‌ها با معیارهای تعیین شده. از آنجا که در زمان اجرای این پژوهش^۱، تعداد مجله‌های موجود در پایگاه «گزارش استنادی مجلات

فارسی» در «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» و «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری»، به ترتیب برابر با ۳۳۹ عنوان و ۲۷۹ عنوان بود^۱، بر اساس جدول «کرجسی» و «مورگان»، برای هر یک از این دو «مرکز» به ترتیب، ۲۰۳ و ۱۶۸ عنوان نمونه تعیین شد (پاول، ۱۳۷۹، ۱۱۴). با توجه به اینکه روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، برای انتخاب شدن تمامی عناصر جامعه پژوهش امکان مساوی فراهم می‌سازد، نمونه‌گیری این پژوهش با استفاده از همین روش صورت پذیرفت (پاول، ۱۳۷۹، ص ۱۱۲). چون تعداد مجله‌های نمایه‌سازی شده سالهای ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ این دو پایگاه نسبت به مجله‌های سالهای دیگر آن کامل‌تر بود، مطالعه مجله‌های نمایه‌سازی شده آن دو سال در دستور کار قرار گرفت.

۴. نمونه‌ای از سردبیران مجله‌های تحت پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجلات» در «مرکز منطقه‌ای علوم و فناوری» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی»، به منظور تکمیل «پرسشنامه ویژه سردبیران مجلات» انتخاب شدند. تعداد این سردبیران، ۴۰ نفر از ۴۰ مجله مختلف بود.

۵. نمونه‌ای از مسئولان بخش مجله‌های در کتابخانه‌های دانشگاهی کشور که در طی یک سال پیش از انجام این پژوهش، برای دسترسی به مجله‌های مورد نظر این پژوهش اشتراک داشته‌اند، به منظور تکمیل «پرسشنامه ویژه مشترکان مجلات تحت پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجلات» در دو مرکز یاد شده» انتخاب شدند. تعداد این مسئولان، ۴۰ نفر از ۴۰ کتابخانه مختلف بود.

.....
۱. شایان ذکر است، دلیل بیشتر بودن تعداد نشریه‌های پایگاه «گزارش استنادی نشریات فارسی» در پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی نسبت به نشریه‌های پایگاه «گزارش استنادی نشریات فارسی» در مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، تحت پوشش قرار دادن حجم زیادی از نشریه‌های غیرعلمی-پژوهشی و علمی-ترویجی توسط پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی بوده است.

۶. نمونه‌ای از پدیدآورندگان مقاله‌های هر یک از مجله‌های مورد مطالعه که در طی یک سال پیش از انجام این پژوهش، مقاله‌هایشان در مجله مورد نظر منتشر شده است، به منظور پاسخگویی به پرسشهای مربوط به فرایند "داوری تخصصی" انتشار مقاله‌ها انتخاب شدند. تعداد این پدیدآورندگان برای «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» ۱۸۵ نفر و برای «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» ۱۴۵ نفر بود که به نسبت مجله‌های نمونه‌گیری شده این پایگاه‌ها، مورد پرسش قرار گرفتند. در عین حال، به منظور قوام بخشیدن به نتایج مطالعاتی که در خصوص وضعیت "داوری تخصصی" در مجله‌های تحت پوشش این پایگاه‌ها صورت پذیرفت، در بخشی دیگر از این پژوهش به طور همزمان از تکنیک ارزیابانه نیز استفاده گردید که در ادامه به آن اشاره خواهد شد.

ابزار گردآوری اطلاعات و روایی و پایایی آن

در پژوهش حاضر، از ابزارهای زیر برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است:

۱. «پرسشنامه ویژه سردبیران مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه»، «پرسشنامه ویژه مشترکان مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه» و «پرسشنامه ویژه پدیدآورندگان مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه». پرسشهای این پرسشنامه‌ها بر اساس مطالعه نتایج تحقیقات سایر پژوهشگران و مشاهده معیارهای ارزیابی مجله‌ها در «پایگاه گزارش استنادی مجلات» در «مؤسسه اطلاعات علمی» تهیه شده بود. این پرسشنامه‌ها ابتدا در اختیار ۳۰ نفر از کارشناسان ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی قرار گرفت. با دریافت بازخوردها، اصلاحات لازم اعمال شد. پرسشنامه‌های اصلاح شده، دوباره در اختیار همان افراد قرار داده شد تا روایی پرسشهای نهایی را تأیید کنند. در این مرحله، از آنها خواسته شد تا وزن هر پرسش را تعیین کنند. با دریافت پاسخها، همان پرسشنامه

دوباره در اختیار ۳۰ نفر از هر گروه قرار گرفت تا پایایی ابزار با روش آزمون بازآزمون سنجیده شود. آلفای کرونباخ پرسشنامه‌های اولیه، به میزان ۰/۸۲ به دست آمد و بدین ترتیب، ثبات درونی پرسشنامه نیز مشخص شد. «پرسشنامه ویژه سردبیران مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه» حاوی سه گروه پرسش است که معیارهای مربوط به ۱- استانداردهای اساسی انتشار مجله ۲- تنوع بین‌المللی ۳- محتوای ویرایشی مجله را در بردارد. همچنین، «پرسشنامه ویژه مشترکان مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه» مشتمل بر بخشهای دیگری از پرسشهای مربوط به «استانداردهای اساسی انتشار مجله» است. «پرسشنامه ویژه پدیدآورندگان مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه» نیز حاوی بخشهایی از پرسشهای مربوط به «فرایند داوری تخصصی مجله» است که در گروه معیارهای مربوط به «استانداردهای اساسی انتشار مجله» جای می‌گیرد. پس از این مرحله، هر پرسشنامه به صورت مجزا بین گروه مخاطب مورد نظر توزیع شد تا نظرات خود را بر روی طیفی پنج گزینه‌ای اعلام کنند.

پرسشهای مربوط به «پرسشنامه ویژه سردبیران مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه» در قالب زیر مطرح شد:

الف) استانداردهای اساسی انتشار نشریه

• تصمیم‌گیری در خصوص نمایه‌سازی نشریه در پایگاه بر اساس دریافت سه شماره پی‌دی‌پی. (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی، ۱۳۸۶، ص. ۲۵) (صبوری، ۱۳۸۲، ص ۸۶).

ب) تنوع بین‌المللی نشریه (گوناگونی بین‌المللی نشریه) (Garfield, 2000).

• دارا بودن مؤلفان، ویرایشگران، اعضای هیئت تحریریه بین‌المللی (نوروزی چاکلی؛ حسن‌زاده؛ نورمحمدی، ۱۳۸۷، ص. ۲۹).

ج) محتوای ویرایشی نشریه (Garfield, Thomson Scientific, 2007;)
(2000)

• وجود فاصله‌های زمانی مشخص برای بازبینی مجله‌ها (مثلاً هفتگی، ماهانه، سه شماره پیاپی آن و مانند آن) (خان‌چمنی، ۱۳۸۴، ص ۶۲).

• هشدار به نشریه درباره افت کیفی مجله (خان‌چمنی، ۱۳۸۴، ص ۶۲).
در خصوص معیارهای مربوط به رعایت «استانداردهای اساسی مجله»، پرسشهایی با هدف ارزیابی «محتوای عنوان مجله‌ها» زیر پوشش آن دو پایگاه مورد توجه قرار گرفت:

الف) استانداردهای اساسی انتشار نشریه

• پرمحتوا بودن عنوان نشریه (Garfield, 2000) (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی، ۱۳۸۶، ص ۲۵).

چون آگاهی از میزان توجه هر پایگاه به انتخاب مجله‌هایی که معیارهای مربوط به «داوری تخصصی مجله» را رعایت می‌کنند، می‌تواند نشان‌دهنده مطلوبیت محتوا و دقت آن پایگاه در انتخاب مجله‌های معتبرتر باشد، طرح پرسشهایی از پدیدآورندگان مقاله‌های مجله‌های زیر پوشش این دو پایگاه، به عنوان کسانی که مقاله‌هایشان در این مجله‌ها منتشر شده است، ضرورت داشت. از این رو، در «پرسشنامه ویژه پدیدآورندگان مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه» که در بخشی دیگر از این پژوهش استفاده گردید، پرسشهای دیگری در خصوص معیارهای مربوط به رعایت «فرایند داوری تخصصی مجله» در نظر گرفته شد.

۲. علاوه بر موارد قبل، با توجه به ضرورت استخراج اطلاعات مربوط به بخشی دیگر از معیارها توسط پژوهشگر، فهرست‌واره‌ای (چک‌لیستی) مشتمل بر معیارهای موردنظر این پژوهش که پیش‌تر با مطالعه متون و منابع و همچنین از طریق

مراجعه به وبگاه «مؤسسه اطلاعات علمی» شناسایی شده بود، مورد استفاده قرار گرفت. معیارهای مندرج در این فهرست‌واره که به سه بخش «استانداردهای اساسی انتشار مجله»، «تنوع بین‌المللی مجله» و «تجزیه و تحلیل استنادی مجله» مجزاً شده بود، به عنوان الگویی دیگر برای مقایسه و همچنین به منظور ارزیابی مجله‌های تحت پوشش دو پایگاه استنادی مورد مطالعه، توسط محقق استفاده شد. شایان ذکر است، به منظور تعیین روایی و پایایی معیارهای تعیین شده، فهرست‌واره یاد شده، پیش‌تر در اختیار ۳۰ نفر از کارشناسان ارشد و دکترای علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی قرار گرفته و پس از اعمال نظرات اصلاحی آنها، استفاده شده بود. همچنین، پس از اعمال اصلاحات لازم، وزن هر معیار نیز توسط همان افراد تعیین شد. پس از این مرحله، در زیر هر معیار، دو گزینه «بلی» یا «خیر» قرار گرفت و سپس هر کدام از دو پایگاه یاد شده، توسط پژوهشگر با معیارهای مورد نظر مطابقت داده شد و با در نظر گرفتن وزن هر معیار، مجموع امتیازهای هر پایگاه در هر گروه از معیارهای یاد شده به دست آمد و به صورت درصدی ارائه شد. از جمله شاخصهای کیفی مندرج در این سیاهه و آرسی می‌توان به مواردی همچون «چکیده، کلیدواژه، چکیده به انگلیسی، کلیدواژه به انگلیسی، عنوان به انگلیسی، داوری تخصصی، هیئت تحریریه، خوداستنادی، زمان انتشار^۱، ترتیب الفبایی منابع و مآخذ^۲، نام و نشانی کامل مؤلف هر مقاله^۳ و انعکاس جهانی^۴ نشریه» اشاره کرد. با وجود این سیاهه و آرسی، امکان

- .....
۱. منظور از زمان انتشار، چاپ نشریه در زمان مقرر است که با عنوان منظم مشخص شده است.
  ۲. منظور از ترتیب منابع و مآخذ این است که منابع و مآخذ هر مقاله دارای شماره ترتیبی (۱، ۲، ۳، ...) یا الفبای لاتینی (I, II, III, ...) باشند.
  ۳. منظور از نام و نشانی مؤلف این است که در هر مقاله نام، آدرس کامل محل کار یا شماره تماسی که بتوان با مؤلف نویسنده تماس برقرار کرد، وجود داشته باشد.
  ۴. منظور از انعکاس جهانی، نمایه شدن نشریه‌ها در پایگاه‌های بین‌المللی مانند ISI، ایندکس کوپرنیکوس و ... است.

ارزیابی وضعیت مجله‌ها در هر یک از پایگاه‌های مورد مطالعه، با استفاده از شاخصهای جزئی‌تر نیز فراهم آمد. به این ترتیب، پژوهشگر با مراجعه به نمونه‌ای از مجله‌های تحت پوشش هر پایگاه و با استفاده از تکنیک ارزیابانه، میزان رعایت این معیارها و همچنین میزان توجه آنها را در به کارگیری این معیارها بررسی نمود. این معیارها به شرح زیر است:

الف) استانداردهای اساسی انتشار نشریه

- چکیده مقاله‌های نشریه (چکیده فارسی، چکیده انگلیسی) (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی، ۱۳۸۶، ص. ۲۵).
- نام و نشانی کامل هر یک از مؤلفان مقاله‌های نشریه (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی، ۱۳۸۶، ص. ۲۵) (صالحی؛ رحیمی، ۱۳۸۵، ص. ۱۵۲).
- وجود فهرست منابع در مقاله‌های نشریه (فهرست کاملی از منابع، نظم الفبایی منابع، فهرست منابع به زبان انگلیسی) (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی، ۱۳۸۶، ص. ۲۵) (صبوری، ۱۳۸۲، ص. ۸۶).
- وجود کلیدواژه و عنوان مقاله به زبان انگلیسی (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی، ۱۳۸۶، ص. ۲۵) (صبوری، ۱۳۸۲، ص. ۸۶).
- داوری تخصصی^۱ (توجه و اشاره به داوری تخصصی در دستورالعمل پذیرش مقاله‌های مجله) (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی، ۱۳۸۶، ص. ۲۵) (صالحی؛ رحیمی، ۱۳۸۵، ص. ۱۵۲) (صبوری، ۱۳۸۲، ص. ۸۶).
- ب) تنوع بین‌المللی نشریه (گوناگونی بین‌المللی نشریه) (گارفیلد، ۲۰۰۰).
- انعکاس جهانی مجله‌های نمایه شده در پایگاه (نوروزی چاکلی؛ نورمحمدی، ۱۳۸۶، ص. ۲۶).

.....
1. Peer Review.

- بین‌المللی بودن منابع و مآخذ مورد استفاده (صبوری، ۱۳۸۲، ص ۸۶).
- دارا بودن درجه خوداستنادی نشریه کمتر از ۲۰٪ در نشریه (خان چمنی، ۱۳۸۴، ص ۶۳) (Garfield, 2000) (Thomson Scientific, 2007).
- ج) تجزیه و تحلیل استنادی نشریه (گارفیلد، ۲۰۰۰، تامسون، ۲۰۰۷)
- محاسبه کل استنادها به مقاله‌های مجله‌ها (Total cites)
- محاسبه ضریب تأثیر مجله‌ها (Impact factor)
- محاسبه ضریب فوری یا سرعت مورد استناد قرار گرفتن (Immediacy index)
- محاسبه نیمه عمر مجله‌های استنادکننده و استنادشونده^۱.

شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات

با توجه به اینکه پیش‌تر با استفاده از نظرهای صاحب‌نظران، هر کدام از معیارهای تعیین شده در سیاهه و ارسی و پرسشنامه‌ها وزن‌دهی شده بود، وزن هر معیار در پاسخهای به دست آمده از گروه‌های مختلف جامعه پژوهش تأثیر داده شد و بدین ترتیب، ضمن تعیین امتیاز نهایی هر معیار، مجموعه امتیازهای مربوط به هر گروه از معیارها مشخص شد و به صورت درصدی درآمد. بر این اساس، به دلیل قرار گرفتن مجموع معیارهای یاد شده در چهار گروه «استانداردهای اساسی انتشار مجله»، «تنوع بین‌المللی مجله»، «محتوای ویرایشی مجله» و «تجزیه و تحلیل استنادی مجله»، پس از تعیین مجموع امتیازهای مربوط به معیارهای زیرگروه هر بخش، وضعیت ارزیابی مجله‌ها در هر پایگاه، با استفاده از روش تطبیقی، مقایسه و تجزیه و

.....
۱. باید توجه داشت، نیمه عمر استناد شده، فقط برای نشریه‌هایی محاسبه می‌شود که در سال گزارش استنادی نشریه‌ها حداقل ۱۰۰ بار یا بیشتر مورد استناد قرار گرفته‌اند و نیمه عمر استنادکننده، فقط برای نشریه‌هایی محاسبه می‌شود که مقاله‌های آنها در سال گزارش استنادی نشریه‌ها، حداقل به ۱۰۰ منبع استناد کرده باشد.

تحلیل گردید. با وجود این، برای تعیین درجه خوداستنادی مجله‌های مورد مطالعه در پایگاه، از فرمول زیر استفاده شد:

$$\frac{\text{میانگین خوداستنادی در هر نشریه}}{\text{میانگین کل استنادها به هر نشریه}} \times 100$$

ابتدا میانگین تعداد خوداستنادی و همچنین میانگین تعداد کل استنادها در طی سالهای مورد مطالعه مشخص شد و سپس با استفاده از فرمول یاد شده، نسبت خوداستنادی آنها به دست آمد. در نهایت، اطلاعات به دست آمده با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل آماری شد و نتایج در قالب جدول ارائه گردید. همچنین، برای تحلیل نظرهای «سردبیران»، «مشترکان» و «پدیدآوردگان» و همچنین به منظور آزمون فرضیه، از تحلیل واریانس و آزمون T استفاده گردید.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

اطلاعات لازم در خصوص نظرهای سردبیران مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه «گزارش استنادی مجلات» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی»، در جدول ۱ ارائه شده است. مندرجات جدول ۱ نشان می‌دهد میانگین نظرهای سردبیرانی که مجله‌های آنها در «پایگاه گزارش استنادی مجلات» «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» نمایه‌سازی شده است، بسیار مساعدتر از نظرهای سردبیرانی است که مجله‌های آنها در «جهاد دانشگاهی» نمایه‌سازی شده است. به این ترتیب، «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» بسیار بیشتر از «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی»، ورود مجله‌ها به «پایگاه گزارش استنادی مجلات» خود را منوط به رعایت معیارهای ارزیابی مجله‌ها می‌کند.

جدول ۱. توصیف نمرات ارزیابی «سردبیران مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه»^۱
در خصوص «رعایت معیارهای ارزیابی مجله‌ها»

معیار		مرکز منطقه‌ای (%)		جهاد دانشگاهی (%)	
		میانگین	فراوانی	میانگین	فراوانی
تصمیم‌گیری در خصوص نمایه‌سازی مجله در پایگاه بر اساس دریافت سه شماره پی‌درپی		۴/۹۵	۴۰	۳/۲۱	۴۰
دارا بودن مؤلفان، ویرایشگران، اعضای هیئت تحریریه بین‌المللی		۴/۹۱	۴۰	۲/۲۷	۴۰
فاصله‌های زمانی مشخص برای بازبینی مجله‌ها		۴/۵۱	۴۰	۲/۳۶	۴۰
هشدار به نشریه در صورت افت کیفی		۴/۱۴	۴۰	۲/۱۲	۴۰

آزمون T نظرهای سردبیران مجله‌های زیر پوشش این دو پایگاه درباره «رعایت معیارهای ارزیابی مجلات» نشان می‌دهد که مقدار P کوچکتر از ۰/۰۵ است؛ یعنی، بین نظرهای سردبیران مجله‌های زیر پوشش این دو پایگاه تفاوت معناداری در جهت برتری «مرکز منطقه‌ای» وجود دارد. یعنی، میانگین پاسخهای ارائه شده سردبیران مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجلات» در «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» از مورد دیگر کمتر بوده است (جدول ۲ و ۳).

جدول ۲. نتایج آزمون T برای بررسی تفاوت بین نمره‌های ارزیابی سردبیران مجله‌های تحت پوشش «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» درباره «میزان رعایت معیارهای ارزیابی مجله‌ها»

آزمون t برای تشخیص تفاوت بین میانگین‌ها						
Sig. (2-tailed)	درجه آزادی	t	فاصله اطمینان برای تفاوت در سطح ۰/۰۵		تفاوت میانگین‌ها	گروه‌های پاسخ‌دهنده
			حد پایین	حد بالا		
۰/۰۰۰	۱۰۹	۶/۹۸	۰/۲۶	۰/۴۶	۰/۳۶	نمرات ارزیابی سردبیران مجله‌های زیرپوشش «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری»
۰/۰۰۰	۴۹/۸۸۵	۶/۷۳	۰/۲۵	۰/۴۶	۰/۳۶	در حالت مساوی فرض نشدن واریانسها

۱. به منظور رعایت اختصار در جدولها، به جای «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» از عبارت «مرکز منطقه‌ای» و به جای عبارت «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» از عبارت «جهاد دانشگاهی» استفاده شده است.

جدول ۳. نتایج آزمون T برای بررسی تفاوت بین نمره‌های ارزیابی سردبیران مجله‌های زیر پوشش «جهاد دانشگاهی» درباره «میزان رعایت معیارهای ارزیابی مجله‌ها»

آزمون t برای تشخیص تفاوت بین میانگین‌ها						گروه‌های پاسخ‌دهنده
Sig. (2-tailed)	درجه آزادی	t	فاصله اطمینان برای تفاوت در سطح ۹۵٪		تفاوت میانگین‌ها	
			حد پایین	حد بالا		
۰/۰۰۰	۱۱۴	۵/۱۴	۰/۴۹	۰/۲۴	۰/۳۶	نمره‌های ارزیابی سردبیران مجله‌های زیر پوشش «جهاد دانشگاهی»
۰/۰۰۰	۸۷/۲۱۵	۵/۰۵	۰/۴۹	۰/۲۳	۰/۳۶	در حالت مساوی فرض شدن واریانسها

محتوای جدول ۴ حاکی است که نظرات مشترکان «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» به هنگام ارزیابی مجله‌ها، بیش از «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» «جهاد دانشگاهی» به «پرمحتوا بودن عنوان مجله» به عنوان یکی از مهم‌ترین معیارهای ارزیابی مجله‌ها توجه نشان می‌دهد؛ اما فاصله این تفاوت نسبت به موارد قبلی کمتر است.

جدول ۴. توصیف نمرات ارزیابی «مشترکان مجله‌های تحت پوشش دو پایگاه» در خصوص معیار «پرمحتوا بودن عنوان مجله»

معیار		مرکز منطقه‌ای (%)		جهاد دانشگاهی (%)	
		میانگین	فراوانی	میانگین	فراوانی
پرمحتوا بودن عنوان مجله		۴/۰۷	۴۰	۳/۲۶	۴۰

نتایج آزمون T نظرات مشترکان مجله‌های زیر پوشش این دو پایگاه درباره «پرمحتوا بودن عنوان مجله» نیز حاکی است که مقدار P کوچکتر از ۰/۰۵ است. بر اساس این، بین نظرات مشترکان مجله‌های زیر پوشش این دو پایگاه در خصوص

رعایت پرمحتوا بودن عنوان مجله به وسیله این دو پایگاه تفاوت معناداری در جهت برتری «مرکز منطقه‌ای» وجود دارد. یعنی، میانگین پاسخهای ارائه شده مشترکان مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» کمتر از این میانگین در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» بوده است (جدول ۵ و ۶).

جدول ۵. نتایج آزمون T برای بررسی تفاوت بین نمره‌های ارزیابی مشترکان مجله‌های زیر پوشش «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» درباره معیار «پرمحتوا بودن عنوان مجله»

آزمون t برای تشخیص تفاوت بین میانگین‌ها						گروه‌های پاسخ‌دهنده
Sig. (2-tailed)	درجه آزادی	t	فاصله اطمینان برای تفاوت در سطح ۹۵٪		تفاوت میانگین‌ها	
			حد پایین	حد بالا		
۰/۰۰۰	۱۱۵	۷/۲۱	۰/۴۷	۰/۲۴	۰/۳۶	نمره‌های ارزیابی مشترکان مجله‌های زیر پوشش «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری»
۰/۰۰۰	۶۱/۷۸۶	۷/۱۸	۰/۴۷	۰/۲۳	۰/۳۶	در حالت مساوی فرض شدن واریانسها

جدول ۶. نتایج آزمون T برای بررسی تفاوت بین نمره‌های ارزیابی مشترکان مجله‌های زیر پوشش «جهاد دانشگاهی» درباره معیار «پرمحتوا بودن عنوان مجله»

آزمون t برای تشخیص تفاوت بین میانگین‌ها						گروه‌های پاسخ‌دهنده
Sig. (2-tailed)	درجه آزادی	t	فاصله اطمینان برای تفاوت در سطح ۹۵٪		تفاوت میانگین‌ها	
			حد پایین	حد بالا		
۰/۰۰۰	۱۱۸	۵/۳۶	۰/۵۱	۰/۲۲	۰/۳۶	نمره‌های ارزیابی مشترکان مجله‌های زیر پوشش «جهاد دانشگاهی»
۰/۰۰۰	۹۸۷/۱۲۴	۵/۲۹	۰/۵۱	۰/۲۰	۰/۳۶	در حالت مساوی فرض شدن واریانسها

چون پدیدآورندگان مقاله‌ها، بیش از همه با فرایند انتشار مقاله خود در مجله‌ها مواجهند، بیش از دیگران می‌توانند در این خصوص قضاوت کنند که آیا در عمل نیز معیارهای مربوط به «فرایند داوری تخصصی» توسط مجله مورد نظر رعایت می‌شود یا خیر؟ جدول ۷ نشان می‌دهد پدیدآورندگان، وجود فرایند داوری تخصصی مجله‌های زیر پوشش پایگاه «گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» را دقیق‌تر از «جهاد دانشگاهی» توصیف کرده‌اند. جدول ۷. توصیف نمره‌های ارزیابی «پدیدآورندگان»، در خصوص «فرایند داوری تخصصی مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه»

معیار		مرکز منطقه‌ای (%)		جهاد دانشگاهی (%)	
		میانگین	فراوانی	میانگین	فراوانی
فرایند داوری تخصصی مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه		۴/۷۳	۱۸۵	۲/۹۳	۱۴۵

نتایج آزمون T نظرات پدیدآورندگان مجله‌های زیر پوشش این دو پایگاه درباره «رعایت فرایند داوری تخصصی مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه» نشان می‌دهد مقدار P کوچکتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، بین نظرات پدیدآورندگان مجله‌های زیر پوشش این دو پایگاه درباره رعایت فرایند داوری تخصصی مجله‌ها به وسیله این دو پایگاه، تفاوت معناداری در جهت برتری «مرکز منطقه‌ای» وجود دارد (جدول ۸ و ۹).

جدول ۸. نتایج آزمون T برای بررسی تفاوت بین نمره‌های ارزیابی پدیدآورندگان درباره «فرایند داوری تخصصی مجله‌ها در مرکز منطقه‌ای»

آزمون t برای تشخیص تفاوت بین میانگین‌ها						گروه‌های پاسخ‌دهنده
Sig. (2-tailed)	درجه آزادی	t	فاصله اطمینان برای تفاوت در سطح ۹۵٪		تفاوت میانگین‌ها	
			حد پایین	حد بالا		
۰/۰۰۰	۱۱۵	۷/۲۱	۰/۴۷	۰/۲۴	۰/۳۶	نمره‌های ارزیابی پدیدآورندگان مجله‌های زیر پوشش «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری»
۰/۰۰۰	۶۱/۷۸۶	۷/۱۸	۰/۴۷	۰/۲۳	۰/۳۶	در حالت مساوی فرض نشدن واریانسها
						در حالت مساوی فرض شدن واریانسها

جدول ۹. نتایج آزمون T برای بررسی تفاوت بین نمره‌های ارزیابی مشترکان مجله‌های زیر پوشش «جهاد دانشگاهی» درباره معیار «پرمحتوا بودن عنوان مجله»

آزمون t برای تشخیص تفاوت بین میانگین‌ها						گروه‌های پاسخ‌دهنده
Sig. (2-tailed)	درجه آزادی	t	فاصله اطمینان برای تفاوت در سطح ۹۵٪		تفاوت میانگین‌ها	
			حد پایین	حد بالا		
۰/۰۰۰	۱۳۲	۵/۶۲	۰/۴۹	۰/۱۹	۰/۳۶	نمره‌های ارزیابی پدیدآورندگان مجله‌های زیر پوشش «جهاد دانشگاهی»
۰/۰۰۰	۸۸۳/۱۴۲	۵/۵۶	۰/۴۹	۰/۱۸	۰/۳۶	در حالت مساوی فرض شدن واریانسها

به این ترتیب، با توجه به نتایج آزمون T در خصوص نظرهای سردبیران، مشترکان و پدیدآورندگان مجله‌های این دو پایگاه، فرضیه این پژوهش تأیید می‌شود. بنابراین، میانگین پاسخهای ارائه شده پدیدآورندگان مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» بیشتر از این میانگین در «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» است (جدولهای ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۸ و ۹).

میانگین نظرهای «سردبیران»، «مشترکان» و «پدیدآورندگان» مجله‌های مورد مطالعه در خصوص میزان توجه این پایگاه‌ها به انتخاب مجله‌هایی که معیارهای مربوط به «استانداردهای اساسی انتشار مجله‌ها»، «تنوع بین‌المللی مجله‌ها» و «محتوای ویرایشی مجله‌ها» را رعایت می‌کنند، در جدول ۱۰ ارائه شده است. میانگین نظرهای گروه‌های مختلف جامعه این پژوهش در جدول ۱۰ حاکی از آن است که در مجموع، «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» بیش از «جهاد دانشگاهی»، ورود و همچنین تداوم حضور مجله‌ها را در «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها»

خود، مستلزم رعایت مجموعه معیارهای سه‌گانه «استانداردهای اساسی انتشار مجله‌ها»، «تنوع بین‌المللی مجله‌ها» و «محتوای ویرایشی مجله‌ها» به وسیله این مجله‌ها می‌داند.

جدول ۱۰. توصیف نظرهای «سردبیران»، «مشترکان» و «پدیدآورندگان» در خصوص میزان استفاده این پایگاه‌ها از معیارهای پذیرفته شده برای ارزیابی و انتخاب مجله‌ها

جهاد دانشگاهی (%)					مرکز منطقه‌ای (%)					مجموعه معیارها
پایه حدا	ح	متوسط	زیاد	پایه زیاد	پایه ح	ح	متوسط	زیاد	پایه زیاد	
۱۴/۴	۱۷/۱	۸/۳	۸/۱۳	۵۲/۰۷	۱/۵۴	۲/۵۲	۳/۸۷	۱۰	۸۲/۰۷	استانداردهای اساسی نشر در مجله‌ها
۳۷/۲	۴۸/۷	۹/۶	۳/۳	۱/۲	۱۵/۳	۳۱/۲	۱۴/۲	۱۸/۱	۲۱/۲	تنوع بین‌المللی مجله‌ها
۱۶/۵۵	۲۶/۰۵	۴۵/۹۵	۶/۱۵	۵/۳	۲/۱۵	۳/۴۵	۶/۳	۵۱/۵۵	۳۶/۵۵	محتوای ویرایشی مجله‌ها

چنانکه در بخش روش‌شناسی پژوهش اشاره شد، دریافت پاسخ در خصوص رعایت برخی دیگر از معیارهای مربوط به «استانداردهای اساسی انتشار مجله‌ها»، «تنوع بین‌المللی مجله‌ها» و همچنین تمامی معیارهای مربوط به «تجزیه و تحلیل استنادی مجله‌ها»، مستلزم انجام مطالعه بر اساس تکنیک ارزیابانه پژوهشگر بر روی این دو پایگاه و همچنین بررسی مجله‌های نمونه بود. بر این اساس، نتایج این بخش از بررسی‌های پژوهشگر در خصوص توجه دو پایگاه مورد مطالعه به رعایت این گروه از معیارها، در جدولهای ۱۱، ۱۲ و ۱۳ ارائه شده است.

جدول ۱۱. نتیجه بررسی معیارهای مرتبط با «استانداردهای اساسی انتشار مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه»، بر اساس مطالعه «پژوهشگر» با استفاده از تکنیک ارزیابانه

جهاد دانشگاهی (%)	مرکز منطقه‌ای (%)	معیار
۱۰۰	۱۰۰	چکیده مقاله به زبان فارسی
۸۹/۲	۹۶/۳	چکیده مقاله به زبان انگلیسی
۴۹/۷	۵۳/۹	نام و نشانی کامل هر یک از مؤلفان مقاله‌های نشریه

معیار	مرکز منطقه‌ای (%)	جهاد دانشگاهی (%)
وجود فهرست کاملی از منابع در مقاله‌های نشریه	۹۹/۶	۹۸/۷
وجود فهرست منابع دارای نظم الفبایی در مقاله‌های نشریه	۸۶/۹	۸۶/۸
وجود فهرست منابع به زبان انگلیسی در مقاله‌های نشریه	۹۷/۴	۹۷/۴
وجود کلیدواژه مقاله به زبان انگلیسی	۹۷/۴	۹۱/۲
وجود عنوان مقاله به زبان انگلیسی	۹۷/۴	۹۱/۲
اشاره به داوری تخصصی در دستورالعمل‌های پذیرش مجله	۹۶/۹	۷۹/۶
میانگین	۹۱/۷۶	۸۷/۰۹

در این میان، بررسی میزان رعایت معیارهای مرتبط با «استانداردهای اساسی انتشار مجله‌ها» به وسیله مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه یاد شده که در جدول ۱۱ ارائه شده، نشان می‌دهد در مجموع مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» بیشتر از مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «جهاد دانشگاهی» با معیارهای مربوط به استانداردهای اساسی انتشار مجله‌ها مطابقت دارند. در میان این گروه از معیارها، در خصوص مواردی همچون «چکیده مقاله به زبان انگلیسی» و «اشاره به داوری تخصصی در دستورالعمل‌های پذیرش مجله» فاصله بیشتری میان وضعیت این دو پایگاه وجود دارد.

مطالعه میزان توجه این پایگاه‌ها به معیارهای مربوط به «تنوع بین‌المللی مجله‌ها» که نتایج آن در جدول ۱۲ ارائه شده، حاکی از آن است که رعایت این گروه از معیارها در «پایگاه گزارش استنادی» «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» بیش از «جهاد دانشگاهی» مورد تأکید قرار گرفته است. معیارهای مندرج در جدول ۱۲ نشان می‌دهد ۱۶/۵٪ از مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» به دلیل حضور هم‌زمان در

سایر نمایه‌های بین‌المللی، «انعکاس جهانی» دارند. علاوه بر آن، ۸/۸۶٪ از مجله‌های آن پایگاه به لحاظ «بین‌المللی بودن منابع و مأخذ مورد استفاده» و ۲/۸۷٪ آنها به لحاظ «دارا بودن درجه خوداستنادی کمتر از ۲۰٪ در مجله»، معیارهای مربوط به «تنوع بین‌المللی مجله‌ها» را مورد توجه قرار داده‌اند. حال آنکه در تمامی این موارد، «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «جهاد دانشگاهی»، به میزان کمتری با معیارهای زیر گروه «تنوع بین‌المللی مجله‌ها» در خصوص ارزیابی مجله‌ها تطابق دارد.

جدول ۱۲. نتیجه بررسی معیارهای مرتبط با «تنوع بین‌المللی مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه» بر اساس مطالعه «پژوهشگر» با استفاده از تکنیک ارزیابانه

معیار	مرکز منطقه‌ای (%)	جهاد دانشگاهی (%)
انعکاس جهانی مجله‌های نمایه شده در پایگاه	۱۶/۵	۷/۱
بین‌المللی بودن منابع و مأخذ مورد استفاده	۸۶/۸	۵۷/۷
دارا بودن درجه خوداستنادی کمتر از ۲۰٪ در نشریه	۸۷/۲	۸۱/۶
میانگین	۶۳/۵	۴۸/۸

افزون بر این، معیارهای مرتبط با «تجزیه و تحلیل استنادی مجله‌ها» نیز بخشی دیگر از معیارهایی به شمار می‌رود که رعایت آن به وسیله پایگاه‌های استنادی، اهمیت بسزایی دارد. در عین حال، به دلیل ویژگیهای خاص این گروه از معیارها، برای تعیین جایگاه این معیارها در فرایندهای ارزیابی مجله‌های این پایگاه‌ها نیز از طریق تکنیک ارزیابانه، مطالعات لازم صورت پذیرفت. خلاصه نتایج این بخش از مطالعات که در جدول ۱۳ ارائه شده، نشان می‌دهد «جهاد دانشگاهی» در «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» خود، «نیمه عمر مجله‌های استنادکننده» و «نیمه عمر مجله‌های استنادشونده» را محاسبه نمی‌کرده است. این در حالی است که محاسبه این دو معیار مورد تأکید «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای

اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» قرار داشته است. در خصوص سایر معیارهای مندرج در جدول ۱۳ نیز باید اذعان داشت، گرچه محاسبه آنها در دستور کار هر دو پایگاه قرار دارد، رعایت آن معیارها در «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها»ی «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» جامعیت بیشتری دارد.

جدول ۱۳. نتیجه بررسی معیارهای مرتبط با «تجزیه و تحلیل استنادی مجله‌های زیر پوشش دو پایگاه»، بر اساس مطالعه «پژوهشگر» با استفاده از تکنیک ارزیابانه

معیار	مرکز منطقه‌ای (%)	جهاد دانشگاهی (%)
محاسبه کل استنادها به مقاله‌های مجله‌ها	۹۸/۱	۸۷/۱
محاسبه ضریب تأثیر مجله‌ها	۹۲/۶	۷۸/۳
محاسبه ضریب فوری مجله‌ها	۹۳/۵	۷۲/۸
محاسبه نیمه عمر مجله‌های استنادکننده	۹۸/۴	۰
محاسبه نیمه عمر مجله‌های استنادشونده	۹۷/۳	۰
میانگین	۹۵/۹۸	۴۷/۶۴

نتیجه کلی این است که «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» بسیار بیشتر از «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «جهاد دانشگاهی»، معیارهای مرتبط با «تجزیه و تحلیل استنادی مجله‌ها» را مورد توجه قرار می‌دهد.

نتیجه‌گیری

ارزیابی تطبیقی «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» حاکی از آن است که فرایند ارزیابی مجله‌ها در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» نسبت به «جهاد دانشگاهی»، با دقت و شرایط مناسب‌تری به انجام می‌رسد. با وجود

این، بر اساس نتایج این تحقیق که بر اساس مطالعه هر گروه از معیارها به دست آمد، این موارد قابل توجه است:

۱. بین نظرات سردبیران مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» با نظرهای سردبیران مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» تفاوت معناداری در جهت برتری «مرکز منطقه‌ای» وجود دارد. بنابراین، در فرایند ارزیابی مجله‌های «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» بسیار بیشتر از فرایند ارزیابی مجله‌های «جهاد دانشگاهی»، به معیارهایی همچون «تصمیم‌گیری در خصوص نمایه‌سازی نشریه در پایگاه بر اساس دریافت سه شماره پی‌درپی»، «دارا بودن مؤلفان، ویرایشگران، اعضای هیئت تحریریه بین‌المللی»، «فاصله‌های زمانی مشخص برای بازبینی مجله‌ها» و «هشدار به نشریه در صورت افت کیفی» توجه می‌کند.

۲. بین نظرهای مشترکان مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» و نظرهای مشترکان مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» تفاوت معناداری در جهت برتری «مرکز منطقه‌ای» وجود دارد. یعنی محتوای عنوانهای مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» در بسیاری از موارد دارای عنوانهای پرمحتواتری نسبت به بخش عمده‌ای از مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «جهاد دانشگاهی» است.

۳. نتایج مربوط به میزان رعایت معیار «فرایند داوری تخصصی» در این دو پایگاه که مطابق نظرهای پدیدآورندگان مقاله‌ها و همچنین بر اساس مطالعه مستقیم

پژوهشگر به انجام رسید، نشان می‌دهد فرایند ارزیابی مجله‌ها در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» بیش از این فرایند در «جهاد دانشگاهی» به این معیار وابسته است. نظرهای پدیدآورندگان حاکی است که بین نظرهای پدیدآورندگان مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» تفاوت معناداری در جهت برتری «مرکز منطقه‌ای» وجود دارد که این نشان از مطلوب‌تر دانستن فرایند داوری تخصصی در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» دارد.

۴. نتایج مطالعات مستقیم پژوهشگر در خصوص جایگاه گروه دیگری از معیارهای مربوط به «استانداردهای اساسی انتشار مجله‌ها»، «تنوع بین‌المللی مجله‌ها» و «تجزیه و تحلیل استنادی مجله‌ها» در فرایند ارزیابی مجله‌های این دو پایگاه حاکی از آن است که در مجموع، حجم بسیار بیشتری از مجله‌های زیر پوشش «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» با این معیارها مطابقت دارند. علاوه بر این، حتی برای محاسبه شاخصهایی همچون «نیمه عمر مجله‌های استنادکننده» و «نیمه عمر مجله‌های استنادشونده» نیز هیچ امکانی در «پایگاه گزارش استنادی مجله‌های» «جهاد دانشگاهی» در نظر گرفته نشده است. این در حالی است که محاسبه این شاخصها، مورد تأکید «پایگاه گزارش استنادی مجله‌ها» در «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» قرار داشته است.

منابع

- پاول، رونالد (۱۳۷۹). *روش اساسی پژوهش برای کتابداران*. ترجمه نجلا حریری. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، مرکز انتشارات علمی.

- خان‌چمنی، جمشید (۱۳۸۴). «مراحل فهرست شدن نشریات در بانک اطلاعات علمی ISI». **رهیافت**. شماره سی و پنجم: ۶۰-۶۴.
- صالحی، کیوان و حسین رحیمی (۱۳۸۵). «تبیین فرایند ارزیابی مجلات در موسسه اطلاعات علمی (آی. اس. آی)». **فصلنامه کتاب**. دوره هفدهم، شماره دوم: ۱۴۱-۱۶۰.
- صبوری، علی‌اکبر (۱۳۸۲). «استانداردسازی مجلات علمی و معیارهای ارزیابی نشریات ISI». **رهیافت**. شماره بیست و نهم: ۸۳-۸۸.
- صمدی، لاله (۱۳۸۶). **بررسی تطبیقی گزارش استنادی نشریات ایران در پایگاه اطلاعاتی کتابخانه منطقه ای علوم و تکنولوژی شیراز (PJCR) و خدمات گزارش استنادی نشریات (JCR) در پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. به راهنمایی صدیقه محمداسماعیل؛ مشاوره علی شکویی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات (تهران)، دانشکده علوم انسانی، گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی.
- کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز (۱۳۸۴). **گزارش نهایی طرح پژوهشی گزارش‌های استنادی نشریات فارسی (PJCR)**. دسترس‌پذیر در: http://62.60.154.5/jcr_web/aboutJcr.pdf، تاریخ بازدید: ۱۳۸۶/۸/۱۸.
- نوروزی چاکلی، عبدالرضا؛ محمد حسن زاده و حمزه علی نورمحمدی (۱۳۸۷). **تحلیلی بر اشاعه دانش ایران در جهان (۱۹۹۳ تا ۲۰۰۷)**. تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.
- نوروزی چاکلی، عبدالرضا (۱۳۸۶). **بررسی تطبیقی و ارزیابی برنامه‌ها و عملکردهای مراکز ملی اطلاعات علمی در ایران**. پایان‌نامه دکتری. به راهنمایی محمدحسین دیانی؛ مشاوره رحمت‌الله فتاحی. دانشگاه فردوسی (مشهد)، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، گروه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی.

- نوروزی چاکلی، عبدالرضا و محمدحسین دینانی (۱۳۸۷). «ارزیابی تطبیقی اثربخشی تولیدات و خدمات در مراکز ملی اطلاعات علمی ایران». فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد آستان قدس رضوی. ش. ۴۱. (بهار).

- نوروزی چاکلی، عبدالرضا و حمزه‌علی نورمحمدی (۱۳۸۶). وضعیت تولیدات علمی ایران و کشورهای منطقه در سال ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶، بر اساس آمار مؤسسه اطلاعات علمی (ISI). با همکاری علی اعتمادی فرد، اسماعیل وزیری. تهران: مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور.

- نوروزی چاکلی، عبدالرضا و دیگران (۱۳۸۶). «ارزیابی تطبیقی تولید علمی ایران، ترکیه و مصر در سال‌های ۲۰۰۵ و ۲۰۰۶». رهیافت. ش ۴۰. تابستان. ص. ۶۵-۷۵.

- Garfield, Eugene. (2000). "The use of JCR and JPI in measuring short and long term journal Impact". **The Scientist**. [Online]. Available at: <http://www.eugenegarfield.org>, visited: 3/3/2007.
- Thomson Scientific. (2007). **ISI web of knowledge: Journal citation report tutorial**. [Online]. Available at: <http://scientific.thomson.com/tutorials/jcr4/jcr4tut5a.html>, visited: 4/1/2007.